

a t a l a

2018.

**Ijitoak eta
beste gutxiengo kultural batzuk**

Aurrekariak

Mendeak igaro badira ere Europar daudenetik eta Europar Batasuneko gutxiengo handiena osatu arren, ijitoek aurreiritzien, tolerantziarik ezaren, bereizkeriaren eta bazterkeriaren biktima izaten jarraitzen dute.

Horregatik, ezinbestekoa da beharrezko neurriak hartzea haien giza eskubideak, [Oinarrizko Eskubideen Gutunean](#) eta [Giza Eskubideen Europako Hitzarmenean](#) jasotakoak, baita Europar Batasuneko legeetan ere, errespetatu, babestu eta sustatzen direla bermatzeko.

Gizarteratzea eta laneratzea bultzatuko duten, ijitoen haurren eta nerabeen hezkuntza hobetzearen alde egingo duten eta behar bezalako baldintzetan etxebizitza bat eskuratzeko aukera emango duten politika publikoak behar dira. Gutxiengo kulturaltzat jotzeak, gainera, haien kultura eta gizarte- eta politika-izaerako partaidetza sustatzea dakar.

Xede horiek guztiak lortzeko plangintza estrategikorako tresna baliodunak egon badaude, bai Europa eremuan bai autonomia eta erkidego mailan, baina eragile publikoen asmo irmoa nahitaezkoa da –asmo horren bidez programatutako neurriak modu eraginkorrean abian jarri behar dira eta hori gauzatzeko behar den finantzaketa eman beharko da–.

Horri guztiari lotuta botere publikoen eta gizartearen jarrera proaktiboa egon behar da, oro har, ijitoek pairatzen duten estigma errotik ateratzeko jarrera baten aldekoa.

1.

Kexarik aipagarrienak

1.1. Basaurin bizi zen ijito familia bati erroldan izena eman ziezaioten egindako eskaera ukatu zenez, Arartekoaren esku-hartzeak bidea eman zuen azkenean familiako kide guztiei izena emateko, hasiera batean eskatutako helbidean izan ez bazen ere. Arartekoaren azaroaren 27ko ebazpena aipatu behar da. Bertan adierazi da [Basauriko Udalak](#), biztanleen erroldatik baja ofizioz emateko espedienteetan, izapide bat gehitu beharko lukeela Udaltzaingoak eta gizarte zerbitzuek baja emateko proposamenean barne hartutako pertsona batzuen helbidearen gaineko datuak egiaztatzeko aukera izan dezaten, alden espediente bat ofizioz has dadin eta udal errolda eta errealitatea bat etor daitezten.

1.2. Eskola-jantoki zerbitzuari dagokionez, 2013. urtean hezkuntza-eragile batzuk esan digute kezkatuta daudela adingabe batzuen egoerarengatik. Izan ere, aipatu adingabeen familiek ezin dituzte jantokiko kuotak ordaindu, beken deialdi orokorraren esparruan urtero-urtero iragartzen diren jantokiko laguntzen onuradun izatea espero badute ere, zerbitzu horren funtzionamenduari lotutako instrukzioek ezartzen baitute kuotak behin eta berriro ez ordaintzeak jantokiko plaza galtzea ekar dezakeela.

Gure esku-hartzeari esker, behin-behineko kasuen ebazpena lortzeaz gain, hezkuntza administrazioaren konpromisoa lortu dugu: alegia, ikastetxe guztiei instrukzio bat bidaltzekoa, ahal den neurrian halako egoerak saihesteko.

1.3. Ijitoei eragiten dieten izaera ekonomikoko gizarte prestazioak iraungi, eten eta ez berritzeari buruzko kexak jasotzen jarraitu dugu.

“Interesdunak izaera ekonomikoko haren eskubideak baliatu ez izanaren ondotik” [Lanbidek](#) diru-sarrerak bermatzeko errentaren prestazioa berritu ez zuen kasu batean, administrazioari esan genion interesdunaren jarduerak ez zuela bizikidetzaren unitatearen ondarea aldatzen. Lanbidek gure gogoetak aintzat hartu eta haren jardura zuzendu zuen eta, hala, prestazioa eman zion, baita zegozkion atzerapenak ere.

Dena den, adierazi behar dugu kezkatuta gaudela eragindakoen eta haien familien bizitzan halako ukapenek sor ditzaketan ondorio larriengatik –askotan familiek adingabeak dituzte haien kargura–. Izan ere, prestazioak onar diezazkieten eskubidea badute ere, errekursoak ebazteko espedienteen atzerapen bidegabeak denbora-aldi onartezinak dakartzate eta une horietan ezin diete erantzunik eman oinarrizko premiei eta, hala, benetako gizarte bazterkeria egoeran geratzen dira.

[Gizarteratze arloan](#) kexa horien azterketa orokorra jorratu da.

2.**Araudi- eta gizarte-testuingurua**

2.1. Aurten Europako Parlamentuak ijitoak Europan gizarteratzeko xedea duten bi ebazpen onartu ditu: la [Europako Parlamentuko 2013ko abenduaren 12ko ebazpena](#), ijitoak gizarteratzeko estrategia nazionalak aplikatzean izandako aurrerapenei buruzkoa, eta [Europako Parlamentuko 2013ko abenduaren 10eko ebazpena](#), ijitoak gizarteratzeko estrategia nazionalen Europako esparruaren generoari lotutako alderdiei buruzkoa.

2.2. 2013an OSF izenekoaren ([Open Society Foundations](#)) deialdiaren barruan egindako txostena argitaratu da: *Ijitoak gizarteratzeko Europar Batasuneko funtsek erabiltzen dituzten ikuspegiak, programen eta politiken azterketa*. Espainiaren kasuan, Sekretariado Gitano Fundazioak 2000. urtetik kudeatzen duen [Eskuratu](#) programaren bidez aztertzen da, Europako Gizarte Funtsetan *Bereizkeriaren aurkako borroka* programa operatiboaren esparruan –aipatu programaren xede nagusia ijitoen laneratzea sustatzea da-. Bertan, programaren egokitzapen-ahalmena eta krisi-egoeran baliagarriak izan daitezken abian jarritako aldaketa-estrategiak nabarmendu dira.

2.3. Europar Batasuneko Kontseiluak [2013ko abenduaren 9ko gomendioa](#) eman du, ijitoak estatu kideetan gizarteratzeko neurri eraginkorrak hartzeari buruzkoa. Horren bidez kontseiluak estatu kideei berriazko orientazioak eman dizkie alor horretako haien jarduerari bultzada handiagoa emateko eta ijitoak gizarteratzeko estrategia nazionalen Europar Batasuneko esparrua indartzeko, 2011. urtean estatu kide guztiek xedatutakoa.

2.4. Aurreko urteetan bezala, 2013an Hezkuntza, Hizkuntza Politika eta Kultura Sailarekin lankidetzan aritu nahi duten irabazi asmorik gabeko erakundeei deia luzatu zaie, hain zuzen, eskolaren esparruan ikasle ijitoentzako hezkuntza-jarduerak gara daitezen ([2013ko irailaren 18ko Agindua](#)). Aurreko urtearekin alderatuta zuzkidura ekonomikoa murriztu egin da, ijitoen erabateko sustapenerako gizarte partaidetzarako kontseiluaren baitan sailak partida hori handitzeko asmoa adierazi bazuen ere.

2.5. Aurten, Sekretariado Gitano Fundazioak *Krisiak ijitoengan izan duen eragina* izeneko azterlana argitaratu du eta horren bidez egungo krisi ekonomikoaren ondotik ijitoek pairatzen duten egoera larriaren berri eman du: tasak handitzea pobreziaarena, langabeziaarena (ijitoen %42an kokatzen da), infraetxearena, pilaketarena eta txabolismoarena; baita haur ijitoen elikadura-arazoak eta adinekoen gaixotasun kronikoen jarraipenaren inguruko arazoak larriki ugartzea ere.

3.**Jarduera-planaren esparruko bestelako esku-hartzeak****3.1. Erkidegoko ijitoen asentamenduak**

Euskal Autonomia Erkidegoan, 2004tik, erkidegoko ijitoen asentamenduak egon dira. Ararteko erakundeak [Ortuella](#) eta [Portugalete](#) herriei buruzko 2005ko ebazpenetan eta [urriaren 5eko 3/2011 Gomendio Orokorrean](#) mahaigaineratu du pertsona horiek gizarte eskubideak izan badituztela, haien betebeharrak konplitzen dituztela, bizilekuaren bortsazintasunerako eskubidea eta pertsona horien harrera hobetuko dela bermatzen duten jarduera-protokoloak gartzeko premia dagoela (esku-bideok: hezkuntza, lana, lanbide heziketa, osasuna, gizarte babesa eta etxebizitza).

EAEko erkidegoko ijitoen asentamenduen egoeraren ezaugarriak hauek dira: oinarrizko premiei erantzuna emateko baliabide nahikoak ez egotea (gizarte babeserako sistemak ez du egoera arindu), osasun arretaren inguruan jarraitutasunik ez egotea, baldintza higieniko-sanitarioak ez egotea, enplegarritasun maila oso baxua izatea, bereizkeria pairatzea etxebizitza edo lana eskuratzekoan, eroldan izena ez ematea, gizartearen gehiengoarekin harreman gutxi izatea, marjinazioa, pobrezia eta haiekiko gizarte bazterkeria eta gaitzespena sufritzea.

Gure erkidegoko gizarte zerbitzuek aldiari-aldiari eta modu esporadikoan esku hartu dute, gizarte arretea eta erkidegoko egitekoa lehentasunezkoztat jo baitute. Hala ere, gure administrazioek askotan ordena publikoko neurriak hartu dituzte, adibidez, utzarazpenak edo zigorrak, gizarteratzearen xedea lortzeko aukera ematen ez dutenak, ezta mahaigainean jarritako arazoaren iraunarazpena saihesten ez dutenak ere –hori beste eremu geografiko batera baino ez da igaro-. Horregatik, neurri eraginkor eta zuzenena da hasiera-hasieratik erabateko arretea ematea eta bazterkeria prozesua larriagotu ez dadin eta ahaleginak sakabanatu daitezen saihestea.

Joan den urtetik hainbat esku-hartze –esaterako, Astigarragan eta Hernanin bideratutakoa– burutu dira, toki, foru eta autonomia administrazioek bultzatutakoak eta beste asentamendu batzuetarako eredu gisa hartu behar diren jardunbide egokiaren adibidetzat hartu behar dira: gizarteratzeko bideak finkatu; eroldatu; gizarte-, osasun- eta hezkuntza-arloko bultzada; bizikidetzara arauak betetzeko konpromisoak eskatu; eta hori ezartzearen ondorioak ezarri; baita asentamenduen jarraipenerako batzordeak sortu ere –batzorde horietan zenbait gizarte eragile publikok parte hartu–.

Esku-hartze horiek Europar Batasunak ijitoen sustapenerako eta gizarteratzerako xedatutako estrategiak, planak eta neurriak bete dituzte.

Gure ustez, Ergobiako asentamenduen (Astigarraga) inguruan jazo zitekeen uholde arriskuaren inguruan 2013an jakinarazitako albistea prozesu horretan esku hartu duten herri-administrazioen arteko koordinazioarako eta hausnarketarako elementu bat da.

Oro har, gure autonomia erkidegoko ibai guztietan eremu horiek hartzen dituzten pertsona guztien segurtasunerako

arriskuak murriztu eta saihestuko dituzten beharrezko neurriak hartu behar dira. Segurtasunaren gaineko eskakizun horiek kaltetu gabe –azaldutako asentamenduetan bezalakoetan beharrezkoak dira–, egoera horrek gizarteratzeko prozesuen ekimenak babestu, sakondu eta arintzeko premiaren inguruan hausnarketa egiteko bidea eman behar digu (ekimen horiek, adibidez, Gipuzkoan abian jarritakoak). Horretarako, asentamendu horietan bizi diren pertsonen gure herrietan integrazio maila handiagoa lortu behar dute, segurtasun baldintzak edukita eta gizarte eskubideak erabat garatuz.

3.2. Ijitoen erabateko sustapenerako eta gizarte partaidetzarako euskal plangintza estrategikoaren jarraipena

Joan den urtean adierazi genuenez, ijitoen erabateko sustapenerako eta gizarte partaidetzarako kontseiluak, Eusko Jaurlaritzako Enplegu eta Gizarte Gaietako Sailari atxikitakoak, erabaki zuen **Ijitoen erabateko sustapenerako eta gizarte partaidetzarako II. planaren** iraunaldia luzatzea, bi urteko aldi osagarria (2012-2013).

Familia eta Komunitate Politikarako Zuzendaritzak emandako informazioari jarraiki, 2012ko apirilean egindako azken bileraren ostean, 2013ko azaroaren 20an kontseiluaren osoko bilkura izan zen. Gauzak horrela, Enplegu eta Gizarte Gaietako sailburuak hauxe adierazi zuen: *“sailaren asmoa, hau da, ijito komunitatea identitate propioa duen eta errealitate desberdin bat duen komunitatez jotzen duen ekintza-ildoak mantentzea, luzatutako II. Planetik hartutako aurreikuspenak berrikusiz, esaldiak sinplifikatuz, eta aldi berean oinarri eta erakunde babes gehiago emanaz”*, hortik aurrera egungo legeetarako **Euskal Estrategia Ijitoekin** izeneko osatuz. Sailak eta berak espresuki kontseiluari lankidetzarako eremu gisa ematen zioten balioa nabarmendu zuen eta, hala, *“berriz adierazi zieten ijitoen elkarrekin gobernua haien ondoan zegoela senti zezatela eta elkarrekin lan egiten has zitezela”*.

Aipatu foroan, **Euskal Estrategia Ijitoekin** aurkeztu zuen. Tresna hori honela definitu zuen: *“ijitoekin baliatzeko ekintza-ildoak orientatu eta jorratzen dituen agiri dinamikoak, hori garatuko duten ekarpenak barne hartzeko prest dagoena”*. II. Planean adierazitako hiru estrategia-ildoak mantendu dira eta ekintza-ildoak 15 arte murriztu ditu. Hala:

I. Ijitoen bizi-kalitatea hobetu

1. Eskola inklusiboaren esparruan ikasle ijitoen eskolatzeari hobetu.
2. Emakume ijitoek pairatutako genero indarkeriaren egoera ebentualak prebenitu eta horiei arreta eman.
3. Ijitoak, helduak, laneratzeko eta horien enplegarritasuna hobetzeko zerbitzu-sarea finkatu, Lanbide enplegu zerbitzu publikoarekin koordinazio-mekanismoak ezarri.
4. Osasunaren erkidegoko agentearen irudia sortzea aintzat hartuko duen osasunaren sustapenerako programa diseinatu, garatu eta ebaluatu.
5. Premiazko aparteko egoerei erantzuna emango dien titulartasun publikoko etxebizitzak eskuratzeko sistema.

6. Justizia administrazioarekin lankidetzan aritu kultura gakoak egoki irizitako kausetan edo esku-hartzeetan aintzat har daitezkeenean.
7. Ijitoekin lan egiten duten arduraren publikoko zerbitzuetako profesionalak benetako egoerara eta ijitoen kulturara gerturatu, aurreiritziak eta estereotipoak gainditzen eta harremana eta, beraz, zerbitzuen kalitatea hobetzen aurrera egiteko.
8. Kontseiluari eta Ijitoen Planari lotutako eragileekin lankidetzan arituz, estrategia honen, intereseko jardunbide egokien eta ezagutza eta praktika hobetzen lagunduko duen bestelako edozein informazio osagarri eta garrantzitsuren inguruan EAEn garatutako jarduerak jarraitu eta hedatzeko prozedurak ezarri.

II. Ijitoen gizarte partaidetza

9. Ijitoen eta ijitoen aldeko gobernuz kanpoko erakundeekin (GKE) partaidetzarako sustapena eta laguntza teknikoak ijitoen komunitateari lotutako gaiak jorratuko dituzten kontsulta- eta lankidetzak eremuetan.
10. Ijitoen eta ijitoen aldeko elkarrekin profesionalen eta boluntarioen gaitasuna hobetu, prestakuntza premien diagnosia eta prestakuntza plana batera eginez.
11. Emakume ijitoak eta haien komunitateko aldaketaren eta garapenaren eragile gisa egindako lana agerian jartzen eta onartzen lagundu.

III. Ijitoen kulturaren ezagutza eta bizikidetzak hobetu

12. Ijitoen eguna, azaroak 16, Euskadin ospatu.
13. Hedabideetako baliabide eta profesionalekin elkarlanean aritu sentsibilizazio eta lankidetzak formulak definitzeko, baita erreklamazioak eta salaketak egiteko ere, hala dagokionean.
14. IKTen eta gizarte sareen erabilera sustatu, EAEko ijitoen eta horri lotutako beste gaien inguruko informazio garrantzitsua zabaldu eta sentsibilizatzeko tresna gisa.
15. Bereizkeriaren, prebentzioaren eta tratu berdinen bermearen, bereizkeriako egoera jakinen aurrean erantzuteko sistemen arloan jarduteko prozedura eta baliabideak diseinatu eta ezarri.

4.

Herritarren eskubideen egoeraren balorazioa

4.1. Ijitoek, gutxiengo kulturaltzat jotakoek, jazarpena, gaitzespena, marjinazioa eta bazterkeria jasan duten mendeetan. Pertsona horiei egindako kalteen ondorioz, egun **argi eta garbi gizarte desabantaila** egoeran kokatzen ditu. Ikuspegi hori ezin da alde batera utzi politika publikoen trazaduran.

Ijitoen gizarte, etxebizitza, osasun, hezkuntza, prestakuntza eta bizikidetzaren baketsuko premiei erantzuna emateko aipatu politikak nahikoak ez direla agerian jarri ostean, gure botere publikoek haien erabateko integrazioa eta eskubideen benetako baliatze eraginkorra bermatuko duten ekintza positiboko neurri horiei guztiei lehentasuna eman behar diete.

4.2. Ijitoei dagokienez, **eroldan izena emateko eskaerak** oraindik **arrazoirik gabe ukatzen direla** erregistratu dugu. Ezinbestekoa da egoera hauek gainditzea eroldan egun nahitaezko baldintza bat delako gizarte, osasun eta hezkuntza babeserako sistema eskuratzeko, azken batean, gizarte eskubideak bermatzeko.

4.3. Egungo krisi ekonomiko larriaren ondotik pairatzen ari garen enpleguaren suntsipenak eta osasun- eta gizarte- arloko prestazioak eskuratu eta horien mailan eta kalitatean jazotako mugak bereziki eragiten diete gizarte desberdintasun eta desabantaila handiagoko egoeretan daudenei –adibidez, ijitoei–. Gauzak horrela, **diru-sarrerak bermatzeko euskal sistema funtsezkoa da** pertsona horien **gizarte bazterkeriaren aurka borroka egiteko**.

Hori dela eta, Lanbideren kudeaketa hobetzea, araudian jasotako prozedurazko bermeak betetzea eta ijitoek pairatzen dituzten desberdintasunak, haien premiak eta berezitasunak kontuan hartzea nahitaezkoa da prestazioak eskura ditzaten eta laneratu daitezen.

4.4. Gure autonomia erkidegoko ibaien mugakide diren eremuak okupatzen dituzten pertsonen segurtasunerako

arrikuak murriztu eta saihestuko dituzten neurri orokorrak hartzeaz gain, gizarteratzeko prozesuen ekimenak babestu, sakondu eta arintzeko premia gailendu behar dugu –adibidez, **Gipuzkoan ijitoen asentamenduen** inguruan abian jarritakoak–. Pertsona horien gizarte eskubideak behar bezala bermatzeko xedea duten jardunbide onak dira. Halaber, konpromisoak gain hartuta, ekimen horiek behar bezala auzotarren bizikidetzarako bidea ematen dute. Horretarako, gure herri-administrazioen asmo irmoa behar da.

4.5. Ijitoen berezitasunak eta premiak kontuan hartuko dituen plangintza estrategikoaren tresnak egitea ezinbesteko baliabide bat da ijitoen gizarteratzea, laneratzea eta hezkuntza integrazioa sustatzeko. Plan horiek izan baditugu baina horien egikaritzea bermatuko duen apustu irmoa behar da. Horretarako, gure iritziz, nahitaezkoa da aipatu planetan, argi eta garbi, proiektatutako programak, burutzapen epeak, aurrekontuen zenbatekoa eta dagokion erakunde arteko konpromisoen onespina, metodologia egokia eta erabiliko diren ebaluazio adierazleak gaineratzea eta horiek beteko direla bermatzen duten formulak sustatzea.

Hala, beharrezkoa iruditzen zaigu **Ijitoen erabateko sustapenerako eta gizarte partaidetzarako II. Planean** proiektatu diren baina egikaritu ez diren neurri jarraitutasuna ematea, aurretik betearazpen mailaren gaineko ebaluazioa eginda.

4.6. Ijitoek pairatzen duten estigma erazterea bideratutako erakundeen lana ez da nahikoa, beraz, helburu hori duten erakundeen arteko programak eta jarduerak bultzatzea beharrezkoa da.